

**АКТУАЛНИ ВЪПРОСИ НА СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА,
КАСАЕЩИ ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА ЗА ПРОТИВОЗАКОННО
ПРЕМИНАВАНЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ГРАНИЦИ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ И СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ СЪС
СЪДЕБНАТА ПРАКТИКА, ОТНАСЯЩА СЕ ЗА
ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА, СВЪРЗАНИ С ТРАФИКА НА ХОРА**

Йовита Григорова

*Заместник Административен ръководител
Заместник Апелативен прокурор при Апелативна прокуратура, Бургас*

**CURRENT ISSUES OF THE JUDICIAL PRACTICE
CONCERNING THE CRIMES OF ILLEGAL CROSSING OF THE
STATE BORDERS OF THE REPUBLIC OF BULGARIA AND A
COMPARATIVE ANALYSIS WITH THE JUDICIAL PRACTICE
CONCERNING THE CRIMES, RELATED TO HUMAN TRAFFICKING**

Jovita Grigorova

Appellate prosecutor's office Burgas

Резюме: Настоящият доклад разглежда проблемите на съдебната практика, които се поставят пред правоприлагащите органи, породени от динамиката на наказателните производства с предмет престъпления против реда на управление и конкретно тези, за противозаконно преминаване на държавните граници на Република България, съотнесени със съдебната практика по наказателните дела против личността и в частност тези с предмет трафик на хора. Аргументира се необходимостта от еднообразна съдебна практика.

Ключови думи: съдебна практика, трафик на хора, противозаконно преминаване на държавните граници.

Abstract: This report examines the problems of the judicial practice, which the law enforcement authorities face, caused by the dynamics of criminal proceedings with the subject of crimes against the order of government and specifically those for illegal crossings of the state borders of the Republic of Bulgaria, correlated with the judicial practice in cases against a person's dignity and in particular those with the subject of human trafficking. The need for uniform judicial practice is detailed.

Key words: legal practice, human trafficking, illegal crossing of state borders.

Причините за осъществяването на човешките миграционни процеси към страните членки на Европейския съюз са безспорно много и разнообразни. Същите касаят глобализацията на икономиката и труда като световен процес, но с особена актуалност към настоящия момент се открояват проблемите с мира и сигурността в стра-

ните от Близкия Изток, Централна Азия и Африка и далеч не на последно място – Република Украйна и Руската Федерация, които проблеми, в съвкупност, генерират постоянен бежански поток. Географското положение на страната ни, особено и в качеството ѝ на външна граница на Европейския съюз, поражда въпроса за необходимост от единна съдебна практика в светлината на сравнителния правен анализ на делата с предмет трафик на хора по см. на чл.159б от НК по Глава II Раздел 9 от НК и тези, касаещи престъпленията против реда и управлението по Глава VIII Раздел 1 от НК – в частност срещу законоустановения ред за прекосяване на държавните граници по см. на чл.279 от НК; противозаконното превеждане през границата на страната ни на отделни лица или групи от хора, без разрешение на надлежните органи или макар и с разрешение – не през определените за това места – престъпление по чл.280 от НК и противозаконно подпомагане на чужденци да пребивават или преминават в страната в нарушение на закона – престъпление по чл.281 от НК или т.нар. „каналджийство“.

Обусловени от горепосочените световни икономически и политически проблеми, през последните години, както в статистиката на Министерство на вътрешните работи, на Прокуратурата на Република България и на съдилищата, се отчита увеличение на този вид престъпления по Глава VIII Раздел 1 от НК. Това създава затруднения в дейността всички правоохранителни и правораздавателни органи, до степен на необходимост от включване на допълнителен кадрови и материален ресурс и неминуемо от друга страна води до затруднения в сročността на приключване на досъдебните производства. Проблем, който е натоварен с високи обществени очаквания и необходимост от единна правораздавателна политика.

За да се онагледят сложността на поставените въпроси, следва да се обърнем към актуална статистика за първото шестмесечие на 2021г. в съпоставка с аналогичните данни за първото шестмесечие на 2022 г. и първото шестмесечие на 2023 г. за съдебния район на Окръжна прокуратура Бургас, Окръжна прокуратура Ямбол и Окръжна прокуратура Сливен, както следва:

През първото шестмесечие на 2021г. общо за района на Окръжна прокуратура Бургас на производство при органите на досъдебното производство са били общо 20 новообразувани досъдебни производства за престъпления по чл.279 от НК. За престъпления по чл.280 от НК този брой на новообразувани досъдебни производства е 1 бр., а за престъпления по чл.281 от НК – 4 бр. досъдебни производства.

За аналогичния период на 2021г. общо за района на Окръжна прокуратура Сливен е било на производство при органите на досъдебното производство 1 новообразувано досъдебно производство за престъпления по чл.279 от НК, при липса на новообразувани досъдебни производства за престъпления по чл.280 от НК и за престъпления по чл.281 от НК.

През първото шестмесечие на 2021г. общо за района на Окръжна прокуратура Ямбол са били на производство при органите на досъдебното производство общо 75 новообразувани досъдебни производства за престъпления по чл.279 от НК, при отново на липса на новообразувани досъдебни производства за престъпления по чл.280 от НК и за престъпления по чл.281 от НК.

Данните за първото шестмесечие на 2022г. само за Окръжна прокуратура Бургас вече сочат на изменена възходяща динамика на образуваните, респ. започнатите досъдебни по цитираните по-горе текстове от наказателния кодекс, а именно:

За района на Окръжна прокуратура Бургас на производство са били при органите на досъдебното производство общо 77 новообразувани досъдебни производства

за престъпления по чл.279 от НК, т.е. налице е увеличение на новообразуваните досъдебни производство с почти 74%. За престъпления по чл.280 от НК този брой на новообразувани досъдебни производства е отново 1 бр., а за престъпления по чл.281 от НК – 54 бр. досъдебни производства или е налице увеличение с почти 93%. В този смисъл са и констатациите на Председателя на Районен съд Бургас за статистиката на този вид дела.

Данните за първото шестмесечие на 2023г. за Окръжна прокуратура Ямбол също сочат на изменена възходяща динамика на образуваните, респ. започнатите досъдебни по цитираните по-горе текстове от наказателния кодекс, а именно:

За района на Окръжна прокуратура Ямбол на производство са били при организирани на досъдебното производство общо 115 бр. новообразувани досъдебни производства за престъпления по чл.279 от НК, т.е. налице е увеличение на новообразуваните досъдебни производство с почти 35% в сравнение с 2021г.

Отново за първото шестмесечие на 2023г. за района на Окръжна прокуратура Ямбол са били образувани/започнали 86 бр. досъдебни производства за престъпления по чл.281 от НК, при липса на такива за 2021г.

Не така стои въпросът за новообразуваните досъдебни производства за дела за трафик на хора по см. на чл.159б от НК на територията на Апелативен район Бургас. Статистиката за първото шестмесечие на 2021г. общо за района на Окръжна прокуратура Бургас, сочи че няма новообразувани досъдебни производства за престъпления по чл.159б от НК. Няма новообразуваните досъдебни производство по този текст на наказателния кодекс за района на Окръжна прокуратура Ямбол, при 2 бр. новообразуваните досъдебни производство по чл.159б от НК за района на Окръжна прокуратура Сливен.

За аналогичния период на 2022г. общо за района на Окръжна прокуратура Бургас, Окръжна прокуратура Сливен и Окръжна прокуратура Ямбол няма новообразувани досъдебни производство за престъпления по чл.159б от НК. Т.е. налице е очертаваща се тенденция за значителен ръст на регистрираната престъпност за деяния по чл.279-чл.281 от НК. За да се онагледят колко сериозен е проблемът пред правоохранителните и правораздавателните органи ще посоча, че през 2022г. за района на Окръжна прокуратура Бургас при 77 бр. новообразувани досъдебни производства за престъпления по чл.279 от НК – 75 бр. от тях са били внесени в съд спрямо 75 лица, което е отличен атестат за активната работа на разследващите органи и магистратите по сочените дела, но сочи и на сериозно предизвикателство, породено от общественото очакване за бързина на приключване на тези досъдебни производства.

Пристъпвайки към анализ на актуалната съдебна практика в сравнителен аспект, касаеща съставите на престъпленията против реда на управление по см. на чл.279 от НК – чл.281 от НК и тези против личността по чл.159б от НК, неминуемо следва да се отграничат обществените отношения, които законодателят е поставил под особената си нормативна закрила. В първия случай това са тези, касаещи реда на управление в държавата като върховна институция, а във втория – обществените отношения, касаещи закрилата на личността. Систематично този въпрос намира своето решение в отразяването на съответните престъпни състави, както следва: престъпленията по чл.159а-чл.159в от НК в Глава II Престъпления против личността, а за престъпленията по чл.279-чл.281 от НК в Глава VIII Престъпления против дейността на държавни органи, обществени организации и лица, изпълняващи публични функции.

Отбелязвайки високата степен на обществена опасност на този вид престъпно посегателство, в своето Тълкувателно решение №2/2009г. на Общото събрание на

наказателната колегия /ОСНК/ на Върховния Касационен съд е приело дори, че трафикът на хора може да бъде отъждествен с лексемата „търговия с хора“. В тази връзка, макар и да има известна емоционална натовареност на сравнението, може да се направи извод за това, че този вид престъпно посегателство е поставено от законодателя в скалата на деянията с висока степен на обществена опасност.

Наказателно правната защита на реда за държавна реакция срещу трафика на хора освен в Раздел 9 от Глава II на Наказателния кодекс законово е регламентирана и в множество международни актове, сред които е Конвенцията на ООН срещу транснационалната организирана престъпност и приетия към нея Протокол за предотвратяване, противодействие и наказване на трафика на хора, особено на жени и деца /цитиран още като Протоколът от Палермо/; Международният пакт за граждански и политически права; Конвенцията на Съвета на Европа за борба с трафика на хора – в сила за Р.България от 18.06.2007г. Принципно отношение към борбата с трафика на хора има и Директива 2004/80/ЕС на Съвета на Европейския съюз относно обезщетението на жертвите на престъплението и Рамково Решение 2001/220/ПВР на Съвета на Европейския съюз относно правното положение в наказателния процес на жертвите на престъпленията. В този аспект, като своеобразно бланкетно препращане, следва да се разглеждат и нормите на Закона за финансовото подпомагане и компенсация на пострадали от престъпления, както и нормите на Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателно производство. Налице е следователно комплексна законова рамка, която като регламентация надхвърля сочените по-горе състави на Наказателния кодекс, но която предвид универсалността на използваните термини, следва да се разглежда в нейното единство при работата на правоприлагащите органи. Именно в такъв аспект следва да се разгледа например термина „граница“. Същият, макар и често употребяван в Наказателния кодекс, не намира там своята легална дефиниция. Такава следва да търси в &1 т.1 от Допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за Министерство на вътрешните работи. Подобен е и въпросът, касаещ правната регламентация на местата, през които българските граждани и чужденците са длъжни да влизат, респективно да излизат в и от Република България, т.е. граничните контролно-пропускателни пунктове. В тази насока е законната уредба по см. на чл.17 от Закона за чужденците в Република България /ЗЧРБ/ и други. Подобна множественост на правните актове – международни, закони и подзаконовни нормативни актове, уреждащи сходни въпроси, включително и при боравене с частична терминологична еднаквост, поставя на дневен ред пред законодателя необходимостта от кодификация.

Отчитайки особеностите на възприетата от законодателя терминология, неминуемо следва да се отбележи, че както в текста на чл.159б ал.1 от НК, така и в чл.280 ал.1 от НК е криминализирано превеждането през граница на отделни лица или групи от хора без разрешение на надлежните органи на властта или макар и с разрешение – не през определените за това места. Разпоредбите на чл.5 ал.IV и ал.V от Конституцията на Република България визират прякото действие на международните актове в областта на наказателното право, ето защо следва да се отчетат и разпоредбите на Регламент /ЕО/ №562/2006г. на Европейския парламент и на Съвета на Европейския съюз от 15.03.2006г. за създаване на Кодекс на Общността за режима на движение на лица през границите, т.нар. Кодекс на Шенгенските граници. Предвид горната нормативна уредба, може ясно да се разграничи целта, формулирана по изпълнителните деяния в двата случая на престъпно посегателство. И докато при престъплението по чл.159а от НК и чл.159б от НК – това е използването на хора за

развратни действия, за принудителен труд или за просия, за отнемане на телесен орган, тъкан, клетка или телесна течност, или за да бъдат държани в принудителна подчинение, независимо от съгласието им, то в текста на чл.281 НК, законодателят изрично извежда на преден план користната цел, като причина за осъществяване на деянието по този текст, а именно – „да набави за себе си или за друго имотна облага“. Отново, от обективна страна, съгласието или не на преведените през границата на страната отделни лица или групи за това, не е част от състава на престъплението. В този смисъл е и Решение № 260 от 18.05.2010г. на ВКС по н.д. № 96/2010г. I н.о.

На поредно място, следва да се отбележи, че законодателят не възвежда от обективна страна изискването дали ще бъде прекосена вътрешна или външна граница на Европейския съюз. Това е така, т.к. граничният контрол между държавите-членки на Европейския съюз съществува, а според общностното и вътрешното право, всяко лице, което преминава през граница подлежи на проверка за самоличност, гражданство, превозвани стоки и т.н. Следователно с преминаването на трафикираното лице през границата, престъпленията са довършени, като законът не поставя това условие за трафикирания. В този смисъл е Решение №380 от 06.11.2012г. на ВКС по н.д.№1262/2012г. III н.о.; Решение от 04.12.2009г. по ВНОХД.№489/2009г. по описа на ОС – Благоевград.

Тук е мястото да се посочи и още една особеност в сравнително-правен аспект между нормите на чл.279 НК от НК и чл.280, респ.чл.281 от НК, касаещи субекта на деянията от една страна и текста на материално-правната норма от общата част на Наказателния кодекс, касаеща помагачеството по см. на чл.20 ал.IV от НК – от друга. Откроявайки разликите в обема на изпълнителното деяние между съставите на чл.279 от НК и чл.280 от НК, респективно чл.281 от НК, законодателят не поставя като изискване субектът по чл.280 и чл.281 от НК да премине през границата заедно с превежданите лица. Условието е доказателствената съвкупност да попълни съдържанието на изискването деецът да е направил необходимото лицата по чл.279 от НК да преминат /влязат или излязат/ през границата на страната ни. Следователно, като субсидиарни по отношение на чл.279 от НК, съставите на чл.280 от НК и чл.281 от НК следва да бъдат анализирани не в аспекта на общата правна разпоредба на съучастието, а като самостоятелна престъпна дейност. Това е така, т.к. действията на превеждащия през границите на страната извършва отделно престъпление, а не помагаческа дейност по отношение на преминаващите границата без разрешение на надлежните органи или макар и с разрешение – не на предвидените за това места. По този въпрос в практиката на съдилищата вече не съществува разнопосочно мнение, независимо че проблемът е бил поставян нееднократно при осъществяване на въззивен и/или касационен контрол от съответните апелативни съдилища и от ВКС по реда на възобновяването.

Не на последно място – съдебната практика по делата с предмет – престъпления против реда на управление и в частност тези по см. на чл.279 от НК - чл.281 от Наказателния кодекс поставя още един актуален проблем пред правоприлагащите органи. Това е въпросът за определяне на подсъдността по местоизвършване на престъплението по см. на чл.36 от Наказателно процесуалния кодекс, а следователно и на определяне на съответната компетентна районна прокуратура и компетентен районен съд. И това е така, т.к. често органите на досъдебното производство установяват извършителите на цитираните престъпления не на територията на съответния гранично-пропускателен пункт или дори по-общо – на мястото, на което българската държавна граница е била пресечена. Практиката показва, че заподозрените лица

често се задържат и във вътрешността на страната. Разглежданият въпрос неминуемо касае необходимостта от бързина на разглежданите наказателни производства, т.к. евентуалният правен спор между органите на досъдебното производство и в покъсен етап – между компетентните районни прокуратури и районни съдилища, би довело до невъзможност от разглеждане на делата в разумен срок. Отчитайки съответната статистика на Прокуратурата на Р.България за 2020г., 2021г. и 2023г., преобладаващото мнозинство от досъдебните производства са започнали като бързи производства по реда на Глава XXIV от Наказателно процесуалния кодекс. Ето защо, необходимостта от своевременно и правилно определяне на местната подсъдност пряко кореспондира със законосъобразното приключване на този вид досъдебни производства в разумни срокове. И така, разглеждайки горепосочения въпрос, в съдебната практика правилно и обосновано се наложи решението за това, че местната подсъдност корелира с разпоредбата на чл.36 ал.ІІ от Наказателно процесуалния кодекс, а именно, че „когато престъплението е започнало на територията на един съд, а е продължило на територията на друг, делото е подсъдно на съда, в района на който престъплението е довършено“. Последното държи сметка за времевата динамика на престъплението, което се развива на територията на различни съдебни райони, но и с факта, че приключване на изпълнителното деяние, разкриването на престъплението, попълването на досъдебното производство с надлежни доказателства, установяването на извършителя/-ите и в крайна сметка и приключването на досъдебното производство се реализират на територията на един същ съдебен район.

В заключение следва да се посочи, че разглежданите неизчерпателно сравнително-правни характеристики на наказателните норми, свързани с проблемите на трафика на хора и нарушенията на законоустановения ред за прекосяване на държавните граници, поставят динамични въпроси пред дейността на правоприлагащите органи, което кореспондира с целите, очертани от Наказателно процесуалния кодекс и в частност с правната необходимост от точно и еднакво приложение на закона спрямо всички граждани, по см. на чл.11 ал.ІІ от НПК.

Литература:

1. Наказателен кодекс /последно изм. ДВ бр.79 от 04 октомври 2022г./;
2. Наказателно процесуален кодекс /последно изм. ДВ бр.62 от 05 август 2022г./;
3. Мария Нейкова, Понятието „Национална сигурност“ аспекти. Юридически сборник 2017 г., Бургаски свободен университет;
4. Славка Димитрова, Наказателно-правна защита срещу незаконната миграция. Юридически сборник 2019г., Бургаски свободен университет;
5. Евгени Узунов, онлайн медия Флагман, Дела за каналджийство затрупват Районен съд Бургас 11.10.2022г.;
6. Апелативна прокуратура Бургас, ap_burgas@prb.bg
7. Тълкувателно Решение №2/2009г. Общо събрание на Наказателната колегия на Върховен Касационен Съд;
8. Решение №380/06.11.2012г. на Върховен Касационен Съд по н.д.№1262/2012г. III н.о.;
9. Присъда № 876/18.09.2009 г. на Районен съд Петрич по НОХД. № 954/2009 г.;
10. Решение на Окръжен съд Благоевград по ВНОХД. № 489/2009 г.